

Geschiedenis van de vrijmetselarij in Nederland
Beknopte bibliografie, behorend bij de teksten op de website van de Stichting OVN (2007)
www.stichtingovn.nl

NB: Deze bibliografie verwijst voornamelijk naar recente wetenschappelijke publicaties. Waar deze over een bepaald onderwerp niet voorhanden zijn, wordt verwezen naar de belangrijkste andere bron uit maçonnieke en niet-maçonnieke kring.

Ontstaan van de vrijmetselarij in Groot-Brittannië

- Anderson, James, *The Constitutions of the Free-masons. Containing the History, Charges, Regulations, &c. of that most Ancient and Right Worshipful Fraternity*, London 1723.
- Bullock, Steven C., 'Initiating the Enlightenment: Recent Scholarship on English Freemasonry', *Eighteenth-Century Life* 20 (1996) 1, pp. 80-92.
- Hamill, John, *The Craft. A History of English Freemasonry*, Wellingborough 1986.
- Hamill, John, *The History of English Freemasonry*, Addlestone 1994.
- Jacob, Margaret C., *The Radical Enlightenment: Pantheists, Freemasons and Republicans*, London 1981.
- Lane, John, *Masonic Records 1717-1894*, London 1895 (2de ed.).
- Scanlan, Matthew D.J., 'Nicholas Stone and the Mystery of the "Acception"', *Freemasonry today* 12 (2000), pp. 26-30.
- Scanlan, Matthew D.J., 'New Light on Sir Christopher Wren', *Freemasonry today* 18 (2001), pp. 22-24.
- Scanlan, Matthew D.J., 'The Mystery of the Acception, 1630-1723: A Fatal Flaw', *Heredom* 11 (2003), pp. 55-112.
- Scanlan, Matthew D.J.: 'Operative versus Speculative', *Acta Macionica* 14 (2004), pp. 25-54.
- Stevenson, David, *The Origins of Freemasonry. Scotland's Century 1590-1710*, Cambridge 1988.

Rituele werkwijze en symboliek

- Carr, Harry (red.), *The Early French Exposures*, London 1974.
- Knoop, Douglas M.A./G.P. Jones/Douglas Hamer (red.), *Early Masonic Pamphlets*, Manchester 1945.
- Knoop, Douglas M.A./G.P. Jones/Douglas Hamer (red.), *The Early Masonic Catechisms*, London 1975.
- Loo, P.J. van, *Inleiding tot de geschiedenis van het ritueel van den graad van Soeverein Prins van het Rozenkruis*, [Den Haag 1948].
- Loo, P.J. van, *De ritualen van de historische graden*, [Den Haag 1950].
- Loo, P.J. van, *Geschiedenis van het Hoofdkapittel der Hoge Graden in Nederland*, [Den Haag] 1953.
- Loo, P.J. van, *De geschiedenis van onze ritualen tot het einde van de 18e eeuw*, (Studiebladen Stichting Ritus & Tempelbouw 14) [Den Haag] 1951.
- Snoek, Jan A.M., 'De Rozenkruisgraad en het probleem van de blasfemie', *Het Rozenkruis* 70 (1996) 2, pp. 19-32.
- Snoek, J.A.M., 'Le développement des rituels maçonniques aux Pays-Bas de 1734 à nos jours', *Acta Macionica* 7 (1997), pp. 283-294.
- Snoek, Jan A.M., 'Ritueel voor de graad van Maître Elu of Uitverkoren Meester, ingeleid, bewerkt en geannoteerd', *Het Rozenkruis* 71 (1997) 4, pp. 71-89.
- Snoek, J.A.M., 'On the Creation of Masonic Degrees: A Method and its Fruits', in: A. Faivre/W.J. Hanegraaff (red.), *Western Esotericism and the Science of Religions, Selected Papers presented at the 17th Congress of the International Association for the History of Religions, Mexico City 1995*, Leuven 1998, pp. 145-190.
- Snoek, J.A.M., 'The Earliest Development of Masonic Degrees and Rituals: Hamill versus Stevenson', in: M.D.J. Scanlan (red.): *The Social Impact of Freemasonry on the Modern Western World* (The Canonbury Papers 1), London 2002, pp. 1-19.
- Snoek, Jan A.M., 'The Evolution of the Hiram Legend in England and France', *Heredom* 11 (2003), pp. 11-53.
- Snoek, Jan A.M., 'Drei Entwicklungsstufen des Meistergrads', *Quatuor Coronati Jahrbuch für Freimaurerforschung* 41 (2004), pp. 21-46 [ook verschenen als: 'Trois phases de développement du grade de Maître', *Acta Macionica* 14 (2004), pp. 9-24].

Vrijmetselarij in Nederland

- Bax, Marty, 'Spinozisme, vrijmetselarij en De Dageraad circa 1850-1870' en 'De theosofische loge Post Nubila Lux 1881-1889', in: Marty Bax, *Het web der schepping. Theosofie en kunst in Nederland van Lauweriks tot Mondriaan*, Amsterdam 2006, pp.96-124 en 147-151.
- Boerenbeker, E.A., *De resolutiën van de Groote Loge, 4 dln.* [Den Haag] 1979-1995.
- Dijkmans, C.J.M., *Het ontstaan van de 'Nederlandsche Vrije Loges'*, [Amsterdam 1885].
- Hanou, André, *Onder de Acacia. Studies over de Nederlandse vrijmetselarij en vrijmetselaarsloges vóór 1830*, Leiden 1997.
- Harel, Anat, 'Onze Storm- en Drang-periode. "Werk naar buiten" en hervormingsdrang in de Orde (1882-1906)', in: A.W.F.M. van de Sande/M.J.M de Haan (red.), *250 jaar Orde van Vrijmetselaren*, 2 dln., Den Haag 2006, pp. 290-341.
- Kwaadgras, Evert (red.), *Overzicht van loges die onder het Grootoosten der Nederlanden en zijn voorlopers gewerkt hebben of werken*, Den Haag 2003 (2de herziene ed.).

Geschiedenis van de vrijmetselarij in Nederland
Beknopte bibliografie, behorend bij de teksten op de website van de Stichting OVN (2007)
www.stichtingovn.nl

- Van Loo, P.J., *Inleiding tot de geschiedenis van de vrijmetselarij: de geschiedenis tot het midden van de achttiende eeuw*, [Den Haag 1948].
- Van Loo, P.J., *Geschiedenis van de Orde van Vrijmetselaren onder het Grootoosten der Nederlanden*, [Den Haag] 1967.
- Maarschalk, H., *Geschiedenis van de orde der Vrijmetselaren in Nederland, onderhoorige koloniën en landen*, Breda 1872.
- Meijer, Floor, 'Gedekt voor het oog der ongeweiden'. *Vrijmetselarij in Amsterdam 1756-1800*, (ongepubliceerde doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam), 2003.
- Meijer, Floor, 'Een onnut meubel in de maatschappij? De Amsterdamse vrijmetselarij in de 19e eeuw', in: A.W.F.M. van de Sande/M.J.M. de Haan (red.), *250 jaar Orde van Vrijmetselaren*, 2 dln., Den Haag 2006, pp. 255-290.
- Mijnhardt, W.W., 'De vrijmetselarij', in: W.W. Mijnhardt, *Tot 't heil der menschdom. Culturele genootschappen in Nederland: 1750-1815*, Amsterdam 1988.
- Peype, D.C.J. van, 'Prins Frederik, 65 jaar Grootmeester. Een eerste verkenning, meer vragen dan antwoorden', *Acta Macionica* 5 (1995), pp. 5-13.
- Van Reijn, Johan A., 'Een Rotterdamse loge omstreeks 1721, De oudste continentale Werkplaats?', *Thoth* 33 (1982) 5, pp. 237-244.
- Van de Sande, A./Rosendaal, J. (red.), *'Een stille leerschool van deugd en goede zeden'. Vrijmetselarij in Nederland in de achttiende en negentiende eeuw*, Hilversum 1995.
- Sande, A.W.F.M., *Vrijmetselarij in Nijmegen in de achttiende en negentiende eeuw: Een socio-culturele schets*, Zutphen 1995.
- Sande, A. van de, *Vrijmetselarij in de Lage Landen. Een mysterieuze broederschap zonder geheimen*, Zutphen 1995.
- Sande, A.W.F.M. van de, 'Koninklijke Kunst in een republikeins tijdperk: 1734-1815', in: A.W.F.M. van de Sande/M.J.M. de Haan (red.), *250 jaar Orde van Vrijmetselaren*, 2 dln., Den Haag 2006, pp. 17-24.
- Snoek, J.A.M., 'Rotterdam (La Première Loge sur le continent)', in: E. Saunier (red.), *Encyclopédie de la Franc-Maçonnerie*, [Paris] 2000, pp. 762-763.
- Snoek, J.A.M., 'Orange-Nassau', in: E. Saunier (red.), *Encyclopédie de la Franc-Maçonnerie*, [Paris] 2000, pp. 624-626.
- Snoek, J.A.M., 'La franc-maçonnerie aux Pays-Bas', *Acta Macionica* 7 (1997), pp. 271-281.

Vrijmetselarij in voormalige overzeese grondgebieden

- Gedenkboek van de Vrijmetselarij in Nederlandsch-Oost-Indië 1767-1917*, Semarang [1917].
- Kroon, Andréa, 'De invloed van Nederlandse vrijmetselaren op de handelsbetrekkingen met Azië in de 18de en 19de eeuw', in: Andréa Kroon/Marty Bax (red.), *Vrijmetselarij in Nederland. Een kennismaking met de wetenschappelijke studie van een 'geheim' genootschap*, (Stichting OVN) Den Haag 2003.
- Stevens, Th., *Vrijmetselarij en samenleving in Nederlands-Indië en Indonesië, 1764-1962*, Hilversum 1994.
- Veur, P.W. van der, *Freemasonry in Indonesia from Radermacher to Soekarno 1762-1961*, s.l. 1976.
- Visser Smits, D. de, *Honderd en vijftig jaren maçonnieken arbeid in Nederland, Oost-Indië*, s.l. s.a.

Vrijmetselarij als zondebok

- Cohn, Norman, *Warrant for Genocide; The Myth of the Jewish World-Conspiracy and the Protocols of the Elders of Zion*, London 1967.
- Berkvens-Stevelinck, Christiane, 'Cénacles libertins ou premières loges? Les débuts de la Franc-Maçonnerie hollandaise', *Dix-huitième siècle* 29 (1997), pp. 303-313.
- Bouman, Machteld (red.), *De uitvaart van het vrye metzelaersgilde. Een antimaçonnieke klucht uit 1735*, Amsterdam 1992.
- Van de Brandt, A.M.M., *De vrijmetselarij in de Republiek: Vestiging en verbond 1735-1744*, Tilburg 1990.
- Haan, M.J.M. de/W. van Keulen, 'Enkele lotgevallen van de Vrijmetselarij in het eerste oorlogsjaar', *Thoth* 51 (2000) 2/3, pp. 67-88.
- Hoogwoud, F.J., e.a., *The Return of the Looted Collections (1946-1996). An Unfinished Chapter*, (Proceedings of an International Symposium to Mark the 50 Anniversary of the Return of the Dutch Book Collections from Germany in 1946, 15-16 April 1996) Amsterdam 1997.
- Katz, Jacob, *Jews and Freemasons in Europe 1723-1939*, Cambridge (Mass.) 1970.
- Kwaadgras, Evert, 'Roof en recuperatie. Het lot van de verzamelingen van de Orde ten tijde van de Tweede Wereldoorlog', *Thoth* 51 (2000) 4, pp. 115-128; 51 (2000) 6, pp. 201-231.
- Van de Paverd, P.A., 'De Rooms Katholieke Kerk en de Vrijmetselarij', *Acta Macionica* 10 (2000), pp. 49-75.
- Piatigrski, A., *Who's afraid of the freemasons? The phenomenon of freemasonry*, London 1997.
- Roberts, J.M., *The Mythology of the Secret Societies*, London 1972.

Geschiedenis van de vrijmetselarij in Nederland
Beknopte bibliografie, behorend bij de teksten op de website van de Stichting OVN (2007)
www.stichtingovn.nl

Sande, Anton van de, 'Antimaçonisme bij katholieken en protestanten in de negentiende eeuw', in: A. van de Sande/J. Rosendaal (red.), *'Een stille leerschool van deugd en goede zeden'. Vrijmetselarij in Nederland in de achttiende en negentiende eeuw*, Hilversum 1995, pp. 137-155.

Snoek, Jan A.M., 'Boekbespreking van [Albertus Frese en Christiaan Schaeff], *De Uitvaart van het Vrije Metzelaersgilde; Een anti-maçonnieke klucht uit 1735 (...)*', *Mededelingen van de Stichting Jacob Campo Weyerman* 17 (1994) 1, pp. 28-31.

Snoek, Jan A.M., 'De verhouding tussen de Vrijmetselarij en de Kerk; historische ontwikkeling en situatie nu', *Acta Macionica* 10 (2000), pp. 337-349.

Sykes, Christopher, 'The Protocols of the Elders of Zion', *History Today* 17 (1967), pp. 81-8.

Taguieff, Pierre-André, *Les Protocoles des Sages de Sion; Faux et usages d'un faux: I. Introduction à l'étude des Protocoles - un faux et ses usages dans le siècle; II. Etudes et documents*, Paris 1992.

Vrijmetselarij en vrouwen

Burke, Janet M., 'Freemasonry, Friendship and Noblewomen: The Role of the Secret Society in Bringing Enlightenment Thought to Pre-Revolutionary Women Elites', *History of European Ideas* 10 (1989) 3, pp. 283-94. Centre for Research into Freemasonry/Centre for Gender Studies in Europe (University of Sheffield), *Abstracts of the conference 'Lodges, Chapters and Orders: Fraternal Organisations and the Shaping of Gender Roles in Europe'*, July 2002: www.shef.ac.uk/~crf/news/besantconf/besconf1.htm

Fokker, Anky F., *Leven is als weven. Een halve eeuw Orde Vita Feminea Textura 1947-1997*, Baarn 1997.

Gedenkboek ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Internationale Orde der gemengde vrijmetselarij 'Le droit Humain' 1899 - 11 mei 1949, s.l. [1949]

Heidle, Alexandra/Jan A.M. Snoek (red.), *Women's Agency and Rituals in Mixed and Female Masonic Orders*, Leiden (te verschijnen 2007).

Hivert-Messeca, Gisèle/Yves, *Comment la Franc-Maçonnerie vint aux femmes. Deux siècles de Franc-Maçonnerie d'adoption féminine et mixte en France 1740-1940*, Paris 1997.

Jacob, Margaret, 'Freemasonry, Women, and the Paradox of the Enlightenment', in: Riemer, Eleanor S., *Women and the Enlightenment*, (Women & History 9) New York 1984, pp. 69-93.

Snoek, J.A.M., 'Vita Feminea Textura', in: Saunier, E. (red.): *Encyclopédie de la Franc-Maçonnerie*, [Paris:] La Pochothèque/Librairie Générale Française 2000, pp. 887-888.

De materiële cultuur van de vrijmetselarij

Catalogus van het Museum van het Groot Oosten der Nederlanden, Nijmegen 1913.

Croiset van Uchelen, B./E. Kwaadgras, *Het ordegebouw van de Orde van Vrijmetselaren onder het Grootoosten der Nederlanden*, Den Haag 1992.

Engelberts, Monique, 'Glazen en drinkgewoonten bij de vrijmetselarij. Een voorlopige inventarisatie van maçonniek glaswerk in Nederland vanaf ca. 1750', (ongepubliceerde doctoraalscriptie Rijksuniversiteit Leiden) 1986.

Hanrath, Joh.J. e.a., *De beoefening van de Koninklijke Kunst in Nederland*, 's-Gravenhage 1971.

Kroon, Andréa, 'Wijsheid, Kracht en Schoonheid. Thema's in de decoratie van Nederlandse vrijmetselaarsloges in de achttiende eeuw', *Kunstlicht* 21 (2000) 1, pp. 18-23.

Kroon, Andréa, 'De interpretatie van het maçonnieke schootsvel van de achttiende eeuw tot heden', 'De beeldentaal van het maçonnieke schootsvel (1735-1830). Een aanzet tot een iconografische studie', 'De beeldentaal van het schootsvel van de hogere graden (1735-1830)', *Thoth* 52 (2001) 4, pp. 157-273.

Kroon, Andréa, 'Maçonnieke lakdozen. Een onbekende categorie 19de-eeuwse exportproducten uit Japan', *Aziatische Kunst* 31 (2001) 4, p.2-22.

Kroon, Andréa, 'The Material Culture of Freemasonry in the Netherlands 1735-1945. History, Destruction, Conservation', in: Andréa Kroon/Marty Bax (red.), *Masonic and Esoteric Heritage. New Perspectives for Art and Heritage Policies*, (Stichting OVN) Den Haag 2005, pp. 231-233.

Kwaadgras, Evert, 'George Kloss and His Masonic Library', *Ars Quatuor Coronatorum* 111 (1998), pp. 25-43.

Invloed van de vrijmetselarij op de Nederlandse cultuur en samenleving

Autexier, P.A., *La colonne d'harmonie*, Paris 1995.

Autexier, P.A., *La Lyre Maçonne*, Paris 1997.

Barret, W.A., 'Masonic Musicians', *Ars Quatuor Coronatorum* IV (1891), pp. 90-96.

Basso, A., *L'Invenzione della Gioia*, Milan 1994.

De Boer, Jan/Jan Wils, *Inleiding tot de kennis van symbolische vormen en van de mystiek der bouwkunst*, Amsterdam [1948].

Cotte, R., 'Les Musiciens dans l'Histoire de la Franc-Maçonnerie', *La Revue Internationale de Musique* 11 (1951), pp. 489-496.

Cotte, R., *La Musique Maçonnique*, Paris 1987.

Curl, James Steven, *The Art and Architecture of Freemasonry: an Introductory Study*, London 1991.

Geschiedenis van de vrijmetselarij in Nederland
Beknopte bibliografie, behorend bij de teksten op de website van de Stichting OVN (2007)
www.stichtingovn.nl

- Davies M., 'Musici en vrijmetselarij in 's-Gravenhage in de 18de eeuw', *Thoth* 49 (1998) 1, pp. 13-31.
- Davies, M., 'Musici in La Vertu te Leiden en negen canons door J.A. Kauchlitz Colizzi', *Thoth* 51 (2000) 1, pp. 34-42.
- Davies, M., 'Jean Pierre Isaaq du Bois (1723-1780)', *Thoth* 52 (2001) 2, pp. 91-97.
- Davies, M., 'Masonic musical, poetical and theatrical heritage. Unexplored territories in public and private archives', in: Andréa Kroon/Marty Bax (red.), *Masonic and Esoteric Heritage. New Perspectives for Art and Heritage Policies*, (Stichting OVN) Den Haag 2005, pp. 148-162.
- Davies, M., 'The Muse of Freemasonry', in: *Freemasonry in Music and Literature* (Canonbury Papers 2), London 2003, pp. 85-103.
- Davies, M., *The Masonic Muse, Songs, Music and Musicians associated with Dutch Freemasonry, 1730-1806*, (Koninklijke Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis) 2005.
- Davies, M., 'De Grootloge van Adoptie, "La Loge de Juste" Den Haag, 1751', *Thoth* 58 (2007) 1, pp. 17-46.
- Gefen, Gérard, *Les musiciens et la franc-maçonnerie*, z.pl. 1993.
- Haan, M.J.M de, 'Een groot gezin, De Louisa State (1869-2002)', in: A.W.F.M. van de Sande/M.J.M de Haan (red.), *Vrijmetselaren: 250 jaar en meer*, z.pl. 2006, pp. 341-344.
- Hanou, A.J.A.M., *Drift en deugd : Literatuur van vrijmetselaars in de loge Vicit Vim Virtus voor 1830*, Hilversum 1993.
- Hanou, A.J.A.M., *Sluiers van Isis, Johannes Kinker als voorvechter van de Verlichting, in de vrijmetselarij en andere Nederlandse genootschappen 1790-1845*, Deventer 1988.
- Hanou, A.J.A.M., *De naakte waarheyt der vrije metselaars: Teksten van de 18de-eeuwse schrijver Jacob Campo Weyerman over de vrijmetselarij*, s.l. 2004.
- Heuvel, Pauline van den, "In één woord: men zorge voor elkander": Tonelisten & vrijmetselarij te Amsterdam 1795-1844', (ongepubliceerde doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam) 2003.
- Kunst en Westerse Esoterie. Een traditie in de beeldende kunst van de 17de eeuw tot heden*, (Stichting Post Universitair Kunsthistorisch Onderzoek) Utrecht 1999.
- Keulen, Wim van, 'Stiefkinderen van de Duitse Vrijmetselarij (2). Der Freimaurerbund "Zur aufgehende Sonne" en [de] "Symbolische Grossloge von Deutschland"', *Thoth* 57 (2006) 5/6, pp. 176-187.
- Mijnhardt, Wijnand W. 'Van vrijmetselaarsloge tot Maatschappij Toonkunst: de emancipatie van de muziek in Nederland rond 1800', in: *Hef aan! Bataaf!*, Alphen aan den Rijn 1997.
- Mulvey-Roberts, Marie/Hugh Ormsby-Lennon (red.), *Secret Texts: The Literature of Secret Societies*, New York 1995.
- Nelson, Claire M., 'The Masonic Connections of Haydn's Impresario Johann Peter Salomon', *Ars Quatuor Coronatorum* 110 (1997), pp. 177-191.
- Poole, H., 'Masonic Song and Verse of the Eighteenth Century', *Ars Quatuor Coronatorum* 40 (1928), pp. 8-29.
- Poth, A., *De ontwikkelingsgang van het Maçonnieke Lied*, Den Haag 1956.
- Sharp, A., 'Masonic songs and song books of the late XVIII century', *Ars Quatuor Coronatorum* 65 (1953), pp. 84-95.
- Silber, Gordon R., 'Poèmes et chansons maçonniques du XVIIIe siècle: un aspect peu connu de la franc-maçonnerie', *Revue des Sciences Humaines* 146 (1972), pp. 167-188.
- Stevens, Th./Joh. S. Wijne, *Vrijmetselarij en charitas. 'Met toewijding arbeiden aan het welzijn der gemeenschap'*, z.pl. 2001.
- Vermote, Michel/Jeffrey Tyssens, 'Par la parole et par les actes. Vrijmetselarij en de emancipatie van de arbeiders', in: Jeffrey Tyssens (red.), *Van Wijsheid met vreugd gepaard. Twee eeuwen vrijmetselarij in gent en Antwerpen*, Brussel 2003, pp. 177-196.

De wetenschappelijke benadering van de vrijmetselarij

- Faivre, Antoine, *Acces to Western Esotericism*, Paris 1994.
- Hanegraaff, Wouter, J., *New Age religion and Western culture. Esotericism in the mirror of secular thought*, Leiden 1996.
- Hanegraaff, Wouter J. (red.), *Dictionary of Gnosis and Western Esotericism*, Leiden 2005.
- Kroon, Andréa/Marty Bax (red.), *Vrijmetselarij in Nederland. Een kennismaking met de wetenschappelijke studie van een 'geheim' genootschap*, (Stichting OVN) Den Haag 2003.

[Zie ook de als download beschikbare artikelen op www.stichtingovn.nl.]